

Üniversite Öğrencileri Örnekleminde Medya Okuryazarlığı ile Farklılıklara Saygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Examining the Relationship Between Media Literacy and Respect for Differences in a Sample of University Students

Habibullah Akıncı^{1*}

¹Bozok Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet, Yozgat, Türkiye

Özet: Özellikle son dönemlerde klasik medya tüketiminin azaldığı ve yeni medya olarak adlandırılan sosyal medya gibi etkileşimli medya ortamlarının yaygınlaştığı görülmektedir. Medyanın toplumlar üzerindeki yoğun etkileri, medyadan gelen her türlü mesajı çözümleyebilen bilinçli medya okuyazarı bireylerin yetiştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Medya okuryazarlığı, bireylere medya içeriklerini eleştirel bir şekilde analiz etme ve anlama yeteneği kazandırır. Son dönemlerde artan yabancı düşmanlığının sebepleri arasında medya içeriklerinin geldiği söylenebilir. Dolayısıyla farklı kültürleri, inançları ve yaşam tarzlarını benimseyen insanlara yönelik oluşturulan içeriklere karşı medya okuryazarlık düzeyi yüksek olan kişilerin olmayanlara kıyasla daha bilinçli olacağı düşünülebilir. Bu düşünceyi kanıtı dayalı veriler ile test etmek için bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeyleri ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bunun için demografik bilgi formu, Yeni Medya Okuryazarlığı Ölçeği ve Farklılıklara Saygı Ölçeği soru formunda kullanılmıştır. Araştırma yöntemi olarak nicel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma modeli ise ilişkisel tarama modelidir. Üniversite öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeyleri ile farklılıklara saygı eğilimleri cinsiyet, yaş, bölüm ve sınıf gibi değişkenler açısından incelenmiştir. Veriler test edilirken normallik dağılımı için Skewness ve Kurtosis, hipotez testleri için Kruskal Wallis-H Testi, T testi ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Sonuç olarak Farklılıklara Saygı Ölçeğinden alınan toplam puanların katılımcıların cinsiyetine ve sınıf düzeyine göre istatistiki olarak anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Medya Okuryazarlığı Ölçeğinden alınan toplam puanların ise bölümlere göre anlamlı farklılaştığı görülmüştür. Medya Okuryazarlığı Ölçeği toplam puanları ile Farklılıklara Saygı Ölçeği toplam puanları arasında bir korelasyon bulunmamıştır. Araştırmada radyo, televizyon ve sinema bölümünün medya okuryazarlığı ölçeğindeki toplam puan ortalamasının gazetecilik ve çocuk gelişimi bölümlerine göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Sınıf düzeyine bakıldığında ise farklılıklara saygı ölçeği toplam puan ortalamalarının 4., 1., 3. ve 2. sınıf öğrencilerinde azalan sırada olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Medya, okuryazarlık, farklılıklar, saygı

Abstract: Especially in recent times, it has been observed that classical media consumption has decreased and interactive media environments such as social media, called new media, have become widespread. The intense effects of the media on societies make it necessary to raise conscious media literate individuals who can analyze all kinds of messages coming from the media. Media literacy provides individuals with the ability to critically analyze and understand media content. It can be said that media content is among the reasons for the increasing xenophobia in recent years. Therefore, it can be thought that people with a high level of media literacy will be more conscious of the content created for people who adopt different cultures, beliefs and lifestyles, compared to those who do not. To test this idea with evidence-based data, this study examined the relationship between university students' media literacy levels and critical thinking tendencies. For this purpose, demographic information form, New Media Literacy Scale and Respect for Differences Scale were used in the questionnaire. Quantitative research method was preferred as the research method. The research model is the relational scanning model. University students' media literacy levels and their tendency to respect differences were examined in terms of variables such as gender, age, department and class. While testing the data, Skewness and Kurtosis, Kruskal Wallis-H Test, T test and Pearson Product Moment Correlation Analysis were used for normality distribution. As a result, it was observed that the total scores obtained from the Respect for Differences Scale differed statistically significantly according to the gender and grade level of the participants. It was observed that the total scores obtained from the Media Literacy Scale differed significantly according to departments. There was no correlation between the Media Literacy Scale total scores and the Respect for Differences Scale total scores. In the research, it was determined that the total score average in the media literacy scale of the radio, television and cinema departments was higher than that of the journalism

* İletişim Yazarı / Corresponding author.
✉ habibullahaknc@gmail.com

Geliş Tarihi / Received Date: 31.07.2024
Revizyon Talebi Tarihi / Revision Request Date: 20.09.2024
Son Revizyonun Geliş Tarihi / Last Revised Version Received Date: 06.10.2024
Revizyon Sonrası Kabul Tarihi / Accepted After Revision Date: 02.11.2024

and child development departments. When looking at the grade level, it was seen that the respect for differences scale total score averages were in decreasing order for 4th, 1st, 3rd and 2nd grade students.

Keywords: Media, literacy, differences, respect

1. Giriş

Medya, bireyin dış dünyayla iletişimini kolaylaştıran, eğlence olanakları sunan, kamusal değişimlerin takip edilmesini sağlayan ve daha birçok işleve hizmet eden bir araçtır. 2019 yılında başlayan küresel salgın ile karantinalar ve uzun süreli kapanmalar neticesinde insanların medya ile olan ilişkisi sıklıkla sorgulanmaya başlanmıştır (Yeşiltaş & Yılmaz, 2021). Medyada sunulan mesajların doğruluğunun sorgulanması, hangi konuların neden haber olarak sunulduğu ve gündemin nasıl değiştiği gibi konularda farkındalık sağlamaya yardımcı olan medya okuryazarlığı üzerine farklı bilimsel araştırmalar mevcuttur. Son on yıllık sürece bakıldığında Altun (2014), Kıncal ve Korkmaz (2015), Ardiç (2016) ve Aydemir & Erdamar Koç'un (2018) bibliyometrik araştırmaları Türkiye ve diğer ülkelerdeki medya okuryazarlığı üzerine yapılan akademik yayınların nitel ve nicel verilerini özetlemektedir. Ayrıca sadece akademik çalışmaların değil, dergi ve gazete gibi yazılı basının içeriklerini eleştirel medya okuryazarlığı anlayışla değerlendiren çalışmalara da rastlanmaktadır (Ülker, 2020). Çalışmalardan Maden, Maden & Banaz (2017) ve Erdem'in (2018) yayınları, lisansüstü tez çalışmalarının da dahil edildiği, medya okuryazarlığı konusundaki içerik analizi yöntemi kullanılan araştırmalar olarak ilgili literatürde kolaylıkla bulunabilmektedir.

Medya okuryazarlığı ile farklı değişkenlerin birbirine olan etkisinin araştırıldığı çalışmalar da dikkate değerdir. Örneğin medya okuryazarlığı ve eleştirel düşünme arasındaki ilişkinin kavramsal olarak değerlendirildiği bir derleme çalışması (Kurt & Kürüm, 2010) bu konuda başta gelen örneklerden biri olabilir. Ayrıca iletişim eğitimi ve medya okuryazarlığının ilkokullardaki durumu (Hasdemir Asrak & Demirel, 2012), öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı ile bilgi okuryazarlığı düzeylerinin incelenmesi (Dedebali vd., 2019), çocukların medya okuryazarlık düzeylerinin demografik değişkenlere göre incelenmesi (Aslan vd., 2019), öğretmen adaylarının sosyal ağ sitelerini kullanım amaçları, eleştirel düşünme eğilimleri ve medya okuryazarlıkları arasındaki ilişkiler (Ulu & Baş, 2020) ve küresel iletişim çağında öğretmen adaylarının medya okuryazarlık ve eleştirel düşünme düzeylerinin incelenmesi (Oztay & Oztay, 2021) gibi farklı çalışmalara rastlanabilmektedir. Bu araştırmalar incelendiğinde medya okuryazarlığı ile çoğunlukla eleştirel düşünmenin ilişkisinin sorgulandığı görülmektedir. Söz geçen araştırmaların bulgularında

demografik değişkenlere göre de medya okuryazarlık düzeylerinin sorgulandığı görülmektedir.

Savaşlar, ekonomik gerekçeler ve iç çatışmalar nedeniyle dünya genelinde her geçen gün artan göçmen nüfusu, yerel halkı çoğunlukla kendisi gibi olmayan insan grupları ile yaşamaya zorlamaktadır. Ayrıca bilgiye erişimin kolaylaştığı ve farklı fikirlerin hızla yayıldığı bir dönemde güçlü olan tek bir inanışın, fikrin veya ideolojinin yerine farklı görüşlerin çoğaldığı toplumsal yapılarla karşılaşmak olasıdır. Bir toplumdaki herkesin aynı düşünce ve kanaatleri paylaşması rasyonel bir beklenti olmadığı gibi, bir toplumdaki tüm farklılıkların evrensel olarak kabul edileceğini öngörmek de gerçekçi bir yaklaşım değildir (Öksüz & Güven, 2012). Toplumsal işlevselliğin sürdürülmesi, din, ırk, etnisite, kültür, cinsiyet ve benzeri farklılıkların çatışma gerekçesi olarak görülmemesiyle yakından ilişkilidir. Ancak günümüzde, küreselleşen dünyada artan etkileşimlere rağmen, farklılıklara yönelik ayrımcılık ve önyargılar toplumsal uyumu tehdit eden unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. “Biz” ve “ötekiler” ayrımının keskinleşmesi, bu durumun yarattığı toplumsal gerilimlerin ve dışlayıcı politikaların bir göstergesidir (Vural Akar & Gömleksiz, 2010).

Toplumun çoğunluğunun farklılıklara karşı algısının belirlenmesinde, yönlendirilmesinde ve ifade edilmesinde sosyal medyanın güçlü bir rolünün olduğu söylenebilir. Örneğin bir sosyal ağ uygulamasında belli bir toplumsal gruba yönelik söylemlerin belli siyasi oluşumlarla ilişkili olduğu görülmüştür (Kalav & Fırat, 2017). Yine kullanıcıların anonim olarak düşüncelerini paylaştığı bir platform olan Ekşisözlük'te, “Suriyeli Sığınmacılar” başlığındaki yorumların analizi sonucunda farklı etnik gruplara yönelik nefret söylemlerinin teşvik edildiği sonucuna varılmıştır (Yaşa & Öksüz, 2020). Dolayısıyla katılımcı özelliği ile klasik medyadan ayrılan sosyal medyanın, yabancı düşmanlığı, nefret söylemi ve farklılıklara tahammülsüzlük gibi aşırılıkları gündeme getiren bir yapısı da vardır. Bu aşamada medya kullanıcılarının medya okuryazarlığı konusunda bilinçlendirilmesi toplumsal bütünlük için önem arz etmektedir.

1.1. Medya Okuryazarlığı

Medya okuryazarlığı kavramı, bireylerin medya içeriğini eleştirel olarak değerlendirme ve analiz etme yeteneğini ifade etmektedir. Geleneksel medyanın yanında

dijital platformlar yaygınlaştıkça izleyiciler de içerikler konusunda daha aktif rol almaya başlamıştır (Hasdemir Asrak & Demirel, 2012). Televizyon-izleyici ilişkisindeki bu değişim, sosyal medya kullanımındaki artıştan kaynaklanmaktadır. Kullanıcılar sosyal ağlar aracılığıyla tükettikleri içeriklere yorum yapabilmekte, dizi ve programların gidişatına etki edebilmektedir (Koç & Barut, 2016) Ayrıca kullanıcılar sosyal medya platformlarında kendi deneyimlerini ve düşüncelerini paylaşma olanağına sahiptir. Bu bağlamda medya okuryazarlığı kavramının önemi giderek artmaktadır.

Medya okuryazarlığı konusunda bilinçli olan, medya içeriklerini eleştirel olarak sorgulayabilen ve medyanın stratejileri hakkında fikir sahibi olan kişi ve grupların medyanın oluşturduğu gündeme karşı daha temkinli yaklaşacağı öngörülebilir. Bunun yanında medyada ortaya çıkan farklılıklara yönelik nefret söylemi ve yabancı düşmanlığı teşvik eden içeriklere karşı medya okuryazarlığı becerisine sahip bir tüketicinin bu içeriklerden daha az etkileneceği söylenebilir. Bu konuda kanıtla dayalı bulgular elde etmek için bu araştırma, medya okuryazarlığı ile farklılıklara saygı arasındaki ilişkiyi üniversite öğrencilerinden oluşan bir örnekleme incelemeyi amaçlamaktadır.

1.2. Farklılıklara Saygı

Farklılıklara saygı kavramı, bireylerin, kültürlerin ve yaşam tarzlarının çeşitliliğine önyargısız ve kabul edici bir tutumla yaklaşmaları anlamına gelmektedir. Günümüzde toplumlar, göç hareketleri, küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle giderek çeşitlilik göstermektedir. Bu doğrultuda, farklılıklara saygı, bireylerin birbirlerini tanıması, anlayışla karşılaşması ve ayrımcılık yapmaması açısından önemli bir kavram haline gelmektedir (Öksüz & Güven, 2012).

1.3. Medya Okuryazarlığı ve Farklılıklara Saygı İlişkisi

Medya okuryazarlığı, bireylerin medya içeriklerini eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerini sağlarken, farklılıklara saygı ise bireylerin çeşitlilik gösteren toplumsal yapıya tolere edici bir tutum sergilemelerini ifade etmektedir. Medya okuryazarlığı becerisi gelişen öğrencilerin, medya içeriklerini objektif bir şekilde sorgulamalarını ve değerlendirmelerini, onların farklı kültürlerle ve kimliklere daha duyarlı olmalarını sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda, üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen bu araştırma, medya okuryazarlığı ile farklılıklara saygı arasındaki ilişkiyi ortaya koyarak, eğitim alanına katkıda bulunabilir.

Bu araştırmada amaç üniversite öğrencilerinin medya okuryazarlığı ile farklılıklara saygı eğilimleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Aşağıdaki hipotezleri sınamak da araştırmanın diğer amaçlarından biridir.

H₁: Öğrencilerin demografik özellikleri, farklılıklara saygı eğilimlerinde farklılıklara neden olmaktadır.

H₂: Öğrencilerin demografik özellikleri medya okuryazarlık düzeylerinde farklılıklara neden olmaktadır.

H₃: Öğrencilerin medya okuryazarlık düzeyleri ile farklılıklara saygı eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2. Yöntem ve Gereçler

2.1. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, Türkiye'deki üniversitelerin çocuk gelişimi, gazetecilik ve radyo, televizyon ve sinema bölümlerinde öğrenim gören tüm öğrencilerdir. Bu araştırmada, bir üniversitenin çocuk gelişimi, gazetecilik ve radyo, televizyon ve sinema bölümlerindeki öğrenciler örneklem olarak seçilmiştir. Bu seçim, araştırmanın temel amacı olan medya okuryazarlığı ile farklılıklara saygı arasındaki ilişkiyi incelemek için stratejik bir öneme sahiptir. Çocuk gelişimi bölümü öğrencileri, geleceğin eğitimcileri olarak, çocukların gelişiminde medyanın etkisini ve farklılıklara saygının önemini kavramış olmaları beklenen bir grubu temsil etmektedir. Gazetecilik bölümü öğrencileri ise, toplumun haber alma hakkını kullanırken medya okuryazarlığı becerilerini kullanarak objektif ve tarafsız bir şekilde farklılıklara saygılı bir yayıncılık anlayışı benimsemeleri gereken bir meslek grubunu temsil etmektedir. Radyo, televizyon ve sinema bölümü öğrencileri ise, medya içeriğinin üretimi ve yayınlanması sürecinde doğrudan yer alan ve dolayısıyla medya okuryazarlığı ve farklılıklara saygı konularında daha duyarlı olmaları beklenen bir grubu oluşturmaktadır. Bu üç bölümden öğrencilerin örnekleme dahil edilmesi, medya okuryazarlığı ve farklılıklara saygı arasındaki ilişkinin farklı disiplinlerdeki ve medya ile farklı düzeylerde etkileşim içinde olan gruplar arasında nasıl değişiklik gösterdiğini anlamak için zengin ve çeşitli bir perspektif sunmaktadır. Katılımcıların demografik verileri aktarılmıştır.

Katılımcıların çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu ve bölüm bazında katılımcıların çoğunluğunun çocuk gelişimi bölümünde olduğu görülmektedir (►Tablo 1). Burada bölümlerde aktif olarak eğitim alan öğrencilerin sayısı örneklemin belirlenmesinde etkili olmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Özellikleri

Yaş	Ort	En düşük	En yüksek
	21.7	18	50
Cinsiyet	N		%
Kadın	166		%77,9
Erkek	47		%22,1
Aylık Gelir	N		%
17.000TL den düşük	67		%31,5
17.000TL- 35.000 TL	95		%44,6
35,000TL-70,000TL	43		%20,2
70.000TL ve fazlası	8		%3,8
Sınıf	N		%
1	38		%17,8
2	110		%51,6
3	25		%11,7
4	40		%18,8
Bölüm	N		%
Çocuk Gelişimi	136		%63,8
Gazetecilik	45		%21,1
Radyo, Televizyon ve Sinema	32		%15,1
Medya Okuryazarlığı Dersi Alma Durumu	N		%
Evet	126		%59,2
Hayır	87		%40,8

2.2. Araştırmanın Tasarımı

Bu araştırmada nicel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma modeli olarak tarama modeli seçilmiştir. Tarama modeli genel tarama modeli ve ilişkisel tarama modelini içermektedir. Genel tarama modeli, birden çok elemanın olduğu evrende, evren hakkında bir kanıya varmak için evrenin tamamı veya onu temsil eden bir grup üzerine yapılan araştırmalarda kullanılır. İlişkisel tarama modeli ise, iki veya ikiden fazla değişkenin arasındaki değişimi veya ilişkisini belirleme amaçlıdır (Creswell, 2021). Bu araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Nicel yöntem, iki değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak analiz edilmesine olanak sağlayarak, ilişkinin varlığı, yönü ve gücü hakkında objektif ve genellenebilir sonuçlara ulaşılmasını mümkün kılar. İlişkisel tarama modeli ise, değişkenler arasında neden-sonuç ilişkisi kurmadan, aralarındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlandığında, uygun bir yöntemdir. Bu araştırmada da amaç, medya okuryazarlığı ve farklılıklara saygı arasında bir ilişkinin olup olmadığını ve varsa bu ilişkinin yönünü ve gücünü belirlemek olduğu için ilişkisel tarama modeli nicel yöntemle birlikte kullanılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu: Katılımcıların yaşı, cinsiyeti, hangi bölümde ve kaçınıcı senede olduğu, ailesinin aylık geliri ve daha önce medya okuryazarlığı dersi alıp almadığını sorgulayan altı sorudan oluşan bir soru formudur.

Yeni Medya Okuryazarlığı Ölçeği: Koç & Barut (2016) tarafından geliştirilmiş olan ölçek 35 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,95'tir. Ölçek dört faktörden oluşmaktadır. Bunlar "Fonksiyonel Tüketim", "Eleştirel Tüketim", "Fonksiyonel Üretim" ve "Eleştirel Üretim"dir.

Farklılıklara Saygı Ölçeği: Öksüz & Güven (2012) tarafından geliştirilmiş olan ölçek 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,94'tür. Ölçek "Bilgiye Dayalı Farklılıklar", "Sosyal Kategori Farklılıkları" ve "Değer Farklılıkları" adlı üç faktöre sahiptir.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın etik açıdan uygunluğunu sorgulamak için bir etik kurula başvurulmuştur. Etik kurulun kararı sonrasında verilerin toplanması aşamasına geçilmiştir. Araştırmanın geçerliğini ve güvenilirliğini artırmak amacıyla, veri toplama aracının uygulanmasından önce bir ön saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma kapsamında, anket formu, hedef kitleden küçük bir gruba (yaklaşık 10 kişi) uygulanarak, soruların anlaşılabilirliği, ifade açıklığı ve ölçeklerin işlevliliği test edilmiştir. Katılımcılardan gelen geri bildirimler doğrultusunda anket formunda gerekli görülen revizyonlar yapılmıştır. Veriler 15.04.2024-30.04.2024 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmada, olasılıksız örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ulaşılabilirlik ve uygulanabilirlik açısından, araştırma belirtilen bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler ile sınırlı tutulmuştur. Soru formu katılımcılara basılı kâğıt olarak verilmiştir. Katılımcılara, bölüm öğretim üyelerinin desteğiyle ulaşılmıştır. Öğretim üyeleri, araştırmanın amacını ve kapsamını anlatan kısa bir bilgi metnini ve soru formunu öğrencilerle paylaşmıştır. Katılım gönüllülük esasına dayalı olmuştur. Anket formunun başında, araştırmaya katılımın gönüllü olduğu, verilerin gizli tutulacağı ve araştırma sonuçlarının genel olarak raporlanacağı belirtilmiştir. Katılımcılar, anket formunu doldurarak araştırmaya katılmayı kabul etmiş sayılmıştır. Veriler toplandıktan sonra düzenlenerek istatistik yazılımı için uygun olan formata dönüştürülmüştür. Bir soru formunda yaş kısmı cevaplanmadığından, bir diğer soru formunda da katılımcının soruların bir kısmını cevaplanmadığından dolayı iki soru formu veri analizine dahil edilmemiştir.

2.5. Veri Analizi

Elde edilen verilerin analizi için Jamovi 2.3.28 uygulaması kullanılmıştır. Verilerin korelasyon analizi için öncelikle normallik dağılımı incelenmiştir. Normal dağılım için Kurtosis ve Skewness değerleri -1.5 ile +1.5 (Tabachnick & Fidell, 2013) olarak referans alınmıştır. Katılımcıların demografik değişkenlere göre medya okuryazarlığı ve farklılıklara saygı toplam puanları arasındaki ilişkiyi test etmek için ikili değişkenlerde Bağımsız Örneklem T-Testi, ikiden fazla kategorisi olan değişkenler

için Kruskal Wallis testi ve post hoc testleri tercih edilmiştir. Medya okuryazarlığı ile farklılıklara saygı değişkenlerinin toplam puanlarının ilişkisi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır.

3. Bulgular

Veri seti incelendiğinde örneklemin ağırlıklı olarak %77,9'unu kadın katılımcılar oluştururken, geri kalan %22,1'ini ise erkek katılımcılar oluşturmaktadır. Katı-

Tablo 2. Katılımcıların Özelliklerine Göre Medya Okuryazarlığı ve Farklılıklara Saygı Ölçeklerinin Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

Cinsiyet- Kruskal-Wallis H Testi Sonucu					
		χ^2	Ser. Der.	p	
Medya Okuryazarlığı		0.652	1	0.419	
Farklılıklara Saygı		8.862	1	0.003	
Cinsiyete Göre Farklılıklara Saygı Ölç.Ort. Dağılımları	Cinsiyet	Ort.	SD	En düşük	En yüksek
	Kadın	76.0	16.5	36.0	150
	Erkek	83.9	21.6	38.0	150
Yaş- Kruskal-Wallis H Testi Sonucu					
		χ^2	Ser. Der.	p	
Medya Okuryazarlığı		15.96	12	0.193	
Farklılıklara Saygı		9.16	12	0.689	
Bölüm- Kruskal-Wallis Testi Sonucu					
		χ^2	Ser. Der.	p	
Medya Okuryazarlığı		8.58	3	0.035	
Farklılıklara Saygı		4.02	3	0.259	
Bölümünüz nedir?		Ort.	En düşük Puan	En Yüksek Puan	
Çocuk Gelişimi		71.1	29.0	90.0	
Gazetecilik		73.5	36.0	90.0	
Radio, Televizyon ve Sinema		74.3	33.0	90.0	
Aylık Gelir -Kruskal-Wallis Testi Sonucu					
		χ^2	Ser. Der.	p	
Medya Okuryazarlığı		4.75	3	0.191	
Farklılıklara Saygı		3.87	3	0.276	
Sınıf- Kruskal-Wallis Testi Sonucu					
		χ^2	Ser. Der.	p	
Medya Okuryazarlığı		1.51	3	0.679	
Farklılıklara Saygı		8.54	3	0.036	
Farklılıklara Saygı Toplam Puan Ortalamalarının Sınıf Değişkenine Göre Dağılımı					
Sınıf Düzeyi	Mean	SD	En düşük	En yüksek	
1	81.0	21.3	47.0	150	
2	76.8	15.1	38.0	141	
3	74.0	16.0	36.0	113	
4	79.5	22.6	44.0	150	
Daha Önce Medya Okuryazarlığı Konusunda Ders Alma Durumu- T-Testi					
		İstatistik değeri	Ser. Der.	p	
Medya Okuryazarlığı		-0.0819	205	0.935	
Farklılıklara Saygı		1.4473	201	0.149	

İlmcuların en yaşlısı 50 en genci ise 18 yaşındadır. Yaş ortalaması ise 21.7'dir. Bunun yanında katılımcuların %51,6'sı üniversite hayatlarının ikinci senesindedirler. Yaklaşık olarak %76'sı askeri ücret ve altında geliri olan ailelere sahiptir. Ayrıca yaklaşık %60'ı daha önce medya okuryazarlığı konusunda ders almıştır (►Tablo 1).

Katılımcuların demografik özelliklerine göre Medya Okuryazarlığı ve Farklılıklara Saygı ölçeklerinden aldıkları toplam puan dağılımlarında normal dağılım sağlanmadığı tespit edilmiştir. Bu sebeple ikiden fazla parametreye sahip değişkenlerde ölçeklerden alınan toplam puanların dağılımını test etmek için Kruskal-Wallis H Testi uygulanmıştır. Bu sonuçlara bakarak Farklılıklara Saygı Ölçeği toplam puanlarının cinsiyet değişkeni için anlamlı olarak farklı dağıldığı görülmüştür ($p<0,05$). Açıklayıcı analizler ►Tablo 2'de sunulmuştur.

Erkek katılımcuların ölçekten aldıkları toplam puanların (ort: 83.9), kadın katılımcuların puanlarından (ort: 76) yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca bölümlere göre Medya Okuryazarlığı Ölçeğinden alınan toplam puanların da anlamlı derecede farklılaştığı görülmektedir ($p<0,05$). Sırası ile çocuk gelişimi 71.1, gazetecilik 73.5, radyo, televizyon ve sinema ise 74.3 toplam puan ortalamasına sahiptir. Katılımcuların sınıf düzeyine göre Farklılıklara Saygı Ölçeği toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır ($p<0,05$). Birinci (ort: 81) ve dördüncü (ort: 79,5) sınıfların diğer sınıfların ortalamalarına göre yüksek olduğu görülmektedir (►Tablo 2).

Tablo 3. Katılımcuların Medya Okuryazarlığı ve Farklılıklara Saygı Ölçekleri Toplam Puanlarının Pearson's R Korelasyon Testi

		Medya Okuryazarlığı	Farklılıklara Saygı
Medya Okuryazarlığı	Pearson's r katsayısı	—	—
	Serb. Der.	—	—
	p	—	—
Farklılıklara Saygı	Pearson's r katsayısı	0.040	—
	Serb. Der.	211	—
	p	0.561	—

Katılımcuların Medya Okuryazarlığı Ölçeğinden aldıkları toplam puanlar ile Farklılıklara Saygı Ölçeğinden aldıkları toplam puanların korelasyon testi sonucunda anlamlı bir farkın olmadığı ortaya çıkmıştır (►Tablo 3).

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin medya okuryazarlık düzeyleri ile farklılıklara saygı eğilimlerinin ilişkileri bazı demografik değişkenler göz önüne alınarak test edilmiştir. Bu testlerin sonucunda erkek katılımcuların kadın katılımculara göre farklılıklara saygı ko-

nusunda daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu anlaşılmıştır. Medya okuryazarlığı düzeylerinde radyo, televizyon ve sinema bölümünün ölçekten aldığı toplam puan ortalaması gazetecilik bölümü ve çocuk gelişiminden daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Sınıflara göre farklılıklara saygı ölçeğinden alınan toplam puan ortalamalarının azalan sırayla 4, 1, 3 ve 2. sınıflara ait olduğu belirlenmiştir. Medya Okuryazarlığı Ölçeği toplam puanları ile Farklılıklara Saygı Ölçeği toplam puanları arasında bir korelasyon bulunmamıştır.

4. Tartışma

Medya okuryazarlığı, haber alma davranışının çoğunlukla sosyal medya araçları ile gerçekleştiği bir dönemde önemini arttırmıştır. Özellikle toplumda azınlık olan kesime yönelik üretilen içeriklerin amacını tahmin etmek, reklam barındıran içerikleri tespit etmek, gündemin kim veya kimler tarafından hangi gerekçeler ile değiştirildiğini tespit etmek gibi meziyetlere sahip olmak için bilinçli bir medya okuryazarı olmak gereklidir.

Medya okuryazarlığı konusunda Türkiye'de verilen eğitimlerin yeterli olmadığı vurgulanmakta ve özellikle ülke karşılaştırmaları içeren araştırmaların eksikliği belirtilmektedir (Altun, 2014). Bu boşluğu doldurma amacıyla olan bir araştırmada (Ardıç, 2016) Türkiye, ABD ve Kanada örneklerinde yapılan lisansüstü çalışmalar karşılaştırılmıştır. Medya okuryazarlığı çalışmalarında en çok araştırmanın ABD sonra Kanada ve daha sonra Türkiye'de yapıldığı tespit edilmiştir (Ardıç, 2016: 103).

Bu çalışmada toplanan veriler incelendiğinde katılımcuların cinsiyet dağılımının eşit olmadığı tespit edilmiştir. Bu durumun sonuçları etkilemiş olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca analizde toplam puan dağılımlarının cinsiyet, gelir, sınıf düzeyi ve akademik bölüm bazında normal dağılıma sahip olmadığı görülmektedir. Veri seti bu aşamada uç verilerden temizlenerek normal dağılıma yakınlştırılabilir. Katılımcuların demografik bilgilerine göre bazı değişkenlerde toplam puanların anlamlı olarak farklı dağıldığı tespit edilmiştir. Örneğin cinsiyet değişkeninde Farklılıklara Saygı Ölçeği toplam puanlarının anlamlı olarak farklı dağıldığı görülmüştür ($p<0,05$). Bunun yanında bölümlere göre Medya Okuryazarlığı Ölçeğinden alınan toplam puanların da anlamlı derecede farklılaştığı görülmektedir ($p<0,05$). Daha önce yapılmış araştırmalar incelendiğinde farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Örneğin Dedebali ve ark. (2019)'ın çalışmasında öğretmen adaylarının medya ve bilgi okuryazarlık düzeylerinin bölümlere göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği belirtilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenliği, okul öncesi öğretmenliği ve sınıf

öğretmenliği bölümleri arasında bilgi okuryazarlığı noktasında bir farklılık olmadığı sonucuna varılmıştır.

Yine başka bir araştırmada (Oztay & Oztay, 2021), öğretmen adaylarının medya okuryazarlık becerilerinin cinsiyete göre anlamlı bir fark göstermediği bulunmuştur. Aynı araştırmada öğretmen adaylarının medya okuryazarlık beceri düzeylerinin öğrenim seviyesine ve ana bilim dalına göre farklılık gösterdiği de bulunmuştur. Medya okuryazarlığı konusunda yapılan araştırmalarda üniversite öğrencileri veya öğretmen adaylarının katılımcı olarak yer aldığı görülmektedir. Örneklem grubundaki farklılıklar, sonuçların değişmesine yol açmaktadır. Özellikle medya okuryazarlığı bağlamında cinsiyet ve bölüm değişkenlerine göre bazı araştırmalarda anlamlı farklılıkların olduğu bazılarında ise olmadığı tespit edilmiştir.

5. Sonuç ve Öneriler

Araştırma bulguları incelendiğinde farklılıklara saygı bağlamında cinsiyet kategorisinde erkek katılımcıların kadın katılımcılara kıyasla daha yüksek puan aldığı görülmektedir. Diğer yandan medya okuryazarlığı konusunda cinsiyet kategorisinde bir farklılık görülmemiştir. Medya okuryazarlığı konusunda bölüm kategorisinde radyo, televizyon ve sinema bölümündeki katılımcıların en yüksek puan ortalamasına sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bu gruba en yakın puan ortalamasını gazetecilik bölümündeki katılımcılar almıştır. Çocuk gelişimi bölümündeki katılımcıların puan ortalaması ise diğer bölümlerdeki katılımcıların puan ortalamasından düşüktür. Yine farklılıklara saygı konusunda birinci ve dördüncü sınıftaki katılımcıların diğer sınıflardaki katılımcıların puan ortalamasına göre daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu bulunmuştur. Medya okuryazarlığı ve farklılıklara saygı toplam puanları arasında bir korelasyon ilişkisi bulunamamıştır.

Kaynaklar

- Altun, A. (2014). Medya Okur Yazarlığı Eğitimine Yönelik Türkçe Yayınlar: Bir Bibliyografya Denemesi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 4(9), 5-15. <https://dergipark.org.tr/pub/odusobiad/issue/27573/290150>
- Ardic, E. (2016). Medya Okuryazarlığı ile İlgili Lisansüstü çalışmaların Karşılaştırmalı İncelemesi: Türkiye, Abd ve Kanada Örneği. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aslan, A., Turgut, Y. E., Göksu, İ., & Aktı Aslan, S. (2019). Çocukların Medya Okuryazarlık Düzeylerinin ve Kullanım Alışkanlıklarının Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(2), 793-815. <http://search/yayin/detay/331199>
- Aydemir, S., & Erdamar Koç, G. (2018). Medya Okuryazarlığı Eğitimi Alanında Yapılan Çalışmaların Tematik, Metodolojik ve İstatistiksel Yönelimleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(4), 1155-1166. <https://doi.org/10.24106/KEFDERGI.409585>
- Creswell, J. W. (2021). Araştırma Tasarımı - Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları. Nobel Yayıncılık.
- Dedebali, N., Daşdemir, İ., & Şan, S. (2019). Öğretmen Adaylarının Medya

Medya okuryazarlığı ve farklılıklara saygı konusunda kesitsel ve boyamsal araştırmalar yapılarak değişkenler arasındaki ilişki test edilebilir. Medya okuryazarlığı konusunda farklı disiplinlerden teorik ve ampirik bakış açılarını birleştiren yayınların sayısının artması, politika yapımcıları bu alanda harekete geçmeye motive edebilir. Sadece öğretmen adaylarına, üniversite ve lise öğrencilerine değil, ileri yaştaki katılımcılara da bu konuda araştırmaların uygulanması farklı bulgulara ulaşmayı sağlayabilir. Milli Eğitim Bakanlığı, medya okuryazarlığı eğitimlerini ilkökul seviyesinden itibaren müfredata entegre etmeyi ve öğretmenlere de bu alanda hizmet içi eğitim vermeyi planlayarak bilinçli medya tüketicilerinin yetişmesine imkan sağlayabilir.

Araştırma Etikleri / Research Ethics

Bu çalışma için etik kurul izni Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 17/04/2024 tarihli ve 13/40 numaralı kararı ile alınmıştır.

Yazar Katkıları / Author Contributions

Makalenin tüm aşamaları Habibullah Akıncı tarafından yürütülmüş ve tamamlanmıştır.

Çıkar Çatışmaları / Competing Interests

Yazar çıkar çatışması olmadığını belirtmiştir.

Araştırma Fonlaması / Research Funding

Bildirilmedi.

Veri Erişilebilirliği / Data Availability

Uygulanamaz.

Hakem Değerlendirmesi / Peer-review

Dış hakemler tarafından değerlendirildi.

Orcid

Habibullah Akıncı <https://orcid.org/0000-0002-5502-3811>

Okuryazarlığı ile Bilgi Okuryazarlığı Düzeylerinin İncelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(2), 595-630. <https://doi.org/10.29299/KEFAD.2019.20.02.004>

Erdem, C. (2018). Medya Okuryazarlığı Araştırmalarında Eğilimler: Lisansüstü Tezlerle Yönelik Bir İçerik Analizi. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 11(4), 693-717. <https://doi.org/10.30831/AKUKEG.390260>

Hasdemir Asrak, T., & Demirel, F. G. (2012). İletişim eğitimi ve medya okuryazarlığı: Türkiye'deki uygulamadan bir kesit. *Akdeniz İletişim*, 0(17), 176-192. <http://search/yayin/detay/158169>

Kalay, A., & Fırat, A. (2017). Amerikan Sosyal Medyasında Göçmen Karşıtlığı Ve Dijital Nefret Söylemi: Twitter Üzerinde Bir İnceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(Kayfor 15 Özel Sayısı), 2209-2222. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sduiibfd/issue/53208/710834>

Koc, M., & Barut, E. (2016). Development and validation of New Media Literacy Scale (NMLS) for university students. *Computers in Human Behavior*, 63, 834-843. <https://doi.org/10.1016/J.CHB.2016.06.035>

Korkmaz, Z., & Kınca, R. (2015). Türkiye'de Medya Okuryazarlığı Üzerine Bir

- Değerlendirme. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 5(10), 75-90. <http://search/yayin/detay/210201>
- Kurt, A., & Kürüm, D. (2010). Medya Okuryazarlığı ve Eleştirel Düşünme Arasındaki İlişki: Kavramsal Bir Bakış. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2, 20-34. <https://doi.org/10.20875/SB.92802>
- Maden, S., Maden, A., & Banaz, E. (2017). Medya Okuryazarlığı ile İlgili Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir İçerik Analizi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(1), 588-605. <https://doi.org/10.18298/ijlet.1690>
- Oztay, O. H., & Oztay, E. S. (2021). Küresel İletişim Çağında Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık ve Eleştirel Düşünme Düzeylerinin İncelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 11(3), 600-612. <https://doi.org/10.5961/JHES.2021.479>
- Öksüz, Y., & Güven, E. (2012). Farklılıklara Saygı Ölçeği: Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, Volume 5 Issue 5(5), 457-473. https://doi.org/10.9761/JASSS_247
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics*. Pearson Education.
- Ulu, H., & Baş, Ö. (2020). Öğretmen Adaylarının Sosyal Ağ Sitelerini Kullanım Amaçları, Eleştirel Düşünme Eğilimleri ve Medya Okuryazarlıkları Arasındaki İlişkiler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(3), 556-574. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2019050203>
- Ülker, M. (2020). Gazetelerin Olumlu veya Olumsuz İçeriklerini, Eleştirel Medya Okuryazarlığı Anlayışıyla Çözümleme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(3), 1142-1153. <https://doi.org/10.24106/KEFDERGI.3488>
- Vural Akar, R., & Gömleksiz, M. (2010). Us and others: A study on prospective classroom teachers' discriminatory attitudes. *Eurasian Journal of Educational Research*, 10(38), 216-233. <http://search/yayin/detay/108900>
- Yaşa, H., & Öksüz, O. (2020). Nefret Söyleminin İnşasında Sosyal Medyanın Rolü: Ekşi Sözlük Örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(2), 1383-1408. <https://doi.org/10.17680/ERCIYESILETISIM.713467>
- Yeşiltaş, E., & Yılmaz, A. (2021). Eğitimde Medya Okuryazarlığı ile ilgili Araştırmalara Yönelik Bibliyometrik Bir Analiz. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(Eğitim Bilimleri Özel Sayısı), 4903-4929. <https://doi.org/10.26466/opus.935547>